

Adil Geçiş

— Karbondan Arındırılmış Bir Toplum İçin
Yeni İř İmkanları Yaratmak —

Adil Geçiş

Sürdürülebilir bir gelecek için

İklim değişikliğinin sadece iklimin kendisi ve içinde yaşadığımız çevre üzerinde değil, aynı zamanda toplumumuz, ekonomi ve geçim kaynaklarımız üzerinde de ciddi etkileri var. Şu ana kadar da yoğun olan bu etkiler, emisyonlarımız artmaya devam ettikçe artacak; eğer şimdi harekete geçmezsek, güvenli ve sürdürülebilir bir yaşam biçimini koruyamaz hale geleceğiz.

2015'te imzalanan Paris Anlaşması küresel sıcaklık artışını 1,5°C dereceyle sınırlı tutma gerekliliğini vurgulamış, bu hedefe ulaşmak için dünyanın 120'den fazla ülkesi 2050 yılı itibarıyla net sıfır emisyonu ulaşmayı taahhüt etmişti. Dünya, emisyonlarını azaltmak için hızla hareket ederken, en büyük emisyon kaynağı olan kömür enerjisini aşamalı olarak sonlandırmaya öncelik verilmeli; bilim camiası bize, eğer Paris Anlaşması'nın 1,5°C hedefini tutturabilmek istiyorlarsa, OECD ülkelerinin 2030 yılı itibarıyla kömür kullanımını sonlandırmaları gerektiğini söylüyor.

Birçok sektör ve endüstri enerji-yoğun ve ekonomimiz hâlâ büyük oranda fosil yakıtlara dayanıyor. Dolayısıyla, fosil yakıtlardan uzaklaşmak birçok endüstride çarpıcı yapısal değişiklikler yapılması sonucunu getirebilir, bu da bu endüstrilere bağlı istihdamı ve bölgeleri

etkileyecektir. Bu yüzden, sıfır-emisyon toplumuna geçiş toplumsal etkilerini saptamak ve daha iyi bir toplum inşa etmek için eyleme geçerken fosil yakıtların aşamalı sonlandırılmasından etkilenen insanların ve toplulukların ekonomik ve toplumsal refahını da korumak önemli. İşte buna "adil geçiş" diyoruz.

2050'de net sıfıra nasıl ulaşacağımız, çalıştığımız işleri, yaşadığımız toplulukları ve hayat tarzlarımızı etkileyecek ama bu aynı zamanda temiz, yüksek nitelikli işler yaratmak ve gelişip serpiyen, sürdürülebilir bir ekonomi oluşturmak için bir fırsat. Bu fırsattan faydalanmak ve gecikmeden geçişi etkili bir şekilde ivmelendirmek için en doğru yaklaşımı planlarken, herkesin sesini duyuracak ve sürece dahil olacak fırsata sahip olması elzem. Adil geçiş, açık ve anlamlı paydaş katılımı temelinde topluluklara, sıfır-emisyon toplumuna geçişte kimsenin geride bırakılmamasını güvence altına alacak şekilde, kendi yollarını seçme yetkisini verir.

Adil bir geçiş, işçilere yüksek nitelikli, iyi gelirli işler sağlar, yerel, bölgesel ve ulusal seviyelerde sürdürülebilir ekonomik çeşitliliği teşvik eder ve toplulukların direncini arttırır - bütün bunlar da sıfır-emisyon toplumuna sorun-

suz ve başarıyla geçebilme yolunda elzem. Ayrıca adil geçiş, Paris Anlaşması'nda iklim değişikliğini engellemenin olmazsa olmaz öğelerinden biri olarak gösteriliyor.

Küresel ölçekte ise adil geçiş, karbondan arındırılmış topluma doğru ilerleyen süreçte merkezi bir mesele haline geldi. Burada, dünyanın çeşitli yerlerinde uygulanan ulusal, bölgesel ve yerel adil geçiş örnekleri sunuyoruz: Bu örnekler, aralarında yurttaşların, ulusal ve bölgesel hükümetlerin, yerel belediyelerin, işletmelerin, akademinin ve emek örgütlerinin de bulunduğu geniş bir çeşitlilikteki paydaşların rol ve katkılarını açıklıyor. Japonya'nın 2050'de net sıfır emisyonu hedeflediğini açıklamasının ardından, bunu başarmak için somut adımlar ortaya koymak gerekiyor. Bunu yaparken, bir yandan, sürdürülebilir enerjiye geçişin toplumsal ve ekonomik getirilerinden tam anlamıyla faydalanabilmek için elimizden gelen her şeyi yapmalı, diğer yandan yetersiz planlamadan kaynaklanabilecek olumsuz etkilerden kaçınmalıyız.

* Aralarında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC), ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı'nın (WWF) de bulunduğu birçok örgüt, adil geçiş için yönlendirici esaslar ve ilkeler geliştirdi.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün adil geçiş ilkeleri

Bir Birleşmiş Milletler kuruluşu olan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) "herkes için çevresel olarak sürdürülebilir ekonomi ve toplumlara Adil Geçiş Rehberi"ni geliştirdi. Adil Geçiş için geliştirilen bu kapsamlı vizyon, fosil yakıtları terk eden bir geçişle ilgili toplumsal ve ekonomik fırsatlara ve muhtemel zorluklara yönelik bir sektörel politikalar ve kurumsal düzenlemeler çerçevesi çiziyor.

Bu rehber, aşağıdaki Yedi Rehber İlke'yi içeriyor:

- 1) Paydaşlara yeterli danışma/iletişim
- 2) Çalışma hayatında hakların güçlendirilmesi ve teşvik edilmesi
- 3) Toplumsal cinsiyet eşitliği
- 4) Geçişin yeterli ekonomik, çevresel, eğitim, çalışma ve sosyal politikalarla yürütülmesi
- 5) Daha fazla yeni iş alanı açmak amacıyla tüm ilgili politikalarda adil geçiş çerçevesinin uygulanması
- 6) Her ülke ve bölgenin kendine özgü bağlamına uygun adil geçiş politikaları oluşturulması
- 7) Sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin uygulanmasında ülkeler arasında uluslararası işbirliği geliştirilmesi

Adil geçiş dünyanın dört bir yanında çoktan başladı

Dünyanın birçok ülkesinde adil geçiş zaten başlamış durumda. Çeşitli ülkelerin ortaya koyduğu bu örnekler, bir arada değerlendirildiklerinde, fosil yakıtların terk edilmesiyle gerçekleştirilecek bu kaçınılmaz geçişin, istihdam, ekonomi ve insan toplumu üzerine etkilerinin dikkatle değerlendirilmesinin ve bunların yanı sıra proaktif ve kararlı planlama, geniş kamusal destek ve bu etkilerle başa çıkabilmek için farklı aktörler arasında işbirliği yapılmasının gerektiğini gösteriyor. Dahası, bu örnekler sivil toplum, hükümet, iş dünyası ve diğer aktörlerin adil geçişi gerçekleştirebilmek için oynayabilecekleri çeşitli rolleri ve bir bütün olarak topluma sağlayacağı çok sayıda faydayı vurguluyor.

Almanya'nın Ruhr bölgesinde eski bir kömür madeni, yenilenebilir enerjiye geçiş yapılırken bölgedeki kömür endüstrisinin kültürel mirasını korumak amacıyla bir madencilik müzesine dönüştürüldü.

Avrupa'nın Adil Geçiş Mekanizması

Daha önce benzeri görülmemiş derecede geniş ölçekli, yukarıdan aşağı adil geçiş yaklaşımı

Avrupa Komisyonu, 2050 net sıfır hedefinde ve Avrupa Yeşil Mutabakatı politika inisiyatiflerinde istihdam geçişine yüksek öncelik tanıdı. 20220 yılında ise, AB üyesi ülkelerde ulusal ve bölgesel adil geçiş çabalarının toplumsal ve ekonomik boyutlarını desteklemeyi amaçlayan, daha önce benzeri görülmemiş ölçekteki bir yukarıdan aşağı çerçeve olan Adil Geçiş Mekanizması yürürlüğe konuldu. En karbon-yoğun bölgelere ve yüksek fosil yakıt ilişkili istihdamı olan alanlara odaklanacak olan bu Mekanizma, 2021'den 2027'ye, üç aylık bir yapı aracılığıyla, bölgesel adil geçiş planları için 150 milyar Euro'luk bir desteği devreye sokmayı planlıyor: hibeler için 17,5 milyar Euro'luk Adil Geçiş Fonu, InvestEU "Adil Geçiş" programı (yatırım kredisi garantileri ve danışma hizmeti merkezi) ve EIB (Avrupa Yatırım Bankası) kamu sektörü kredi imkanı.

Buna Adil Geçiş Platformu da dahil, bu platform, AB

üyelerine adil geçiş çabaları esnasında bilgi ve yardım sağlayacak tek bir erişim noktası olarak işliyor, ve buna finansman fırsatları, mevzuat güncellemeleri ve tüm ilgili paydaşlar için teknik destek ve danışmanlık desteği dahil.

Bir AB üyesi ülke adil geçiş planını sunduktan sonra, adil geçiş ölçütleriyle uyumlu etkinlikler için destek sağlanıyor. Fosil yakıtlar veya nükleer enerji içeren etkinliklere destek verilmiyor, destek almak için uygun etkinlikler arasında ise 1) işçiler için beceri kazandırma, beceri yenileme ve iş arama yardımı; 2) KOBİ öncelikli olmak üzere yerel ekonomileri çeşitlendirecek yatırımlar; 3) yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve emisyon azaltmaya yönelik altyapı geliştirme; 4) yerel hareketliliği arttıracak etkinlikler; 5) araştırma ve yeniliğe yönelik yatırım; ve 6) eğitim ve toplumsal kapsayıcılık alanlarında etkinlikler yer alıyor.

Almanya

Çok sektörlü ortaklaşmanın ve uzun dönemli strateji inşasının önemi

Almanya'nın Ruhr bölgesindeki kömür ve çelik endüstrisi bir zamanlar neredeyse bir milyon kişiyi istihdam ediyordu, bu, bölgedeki işgücünün %70'ini oluşturuyordu. Ancak, 20. yüzyılın ikinci yarısı boyunca kömür endüstrisi gerileyip işsizlik arttıkça işçileri başka endüstrilere kaydırmak ve bölgesel ekonomiyi yeniden canlandırmak için bir dizi önlem uygulandı. 2018 yılına gelindiğinde bölgede kömür madenciliği aşamalı olarak başarılı bir şekilde bitirilmişti.

Kömür enerjisinin gerileme trendinin fark edilmesi ve bölgenin ekonomisinde işçilerin ve içinde yaşadıkları toplulukların yararına bir geçiş gerçekleştirmenin gerekliliğinin anlaşılmasıyla, kömür şirketleri, işçi sendikaları, federal ve ulusal hükümetler arasında, 2007 yılında, bölgede kömür madenciliğini 2018 yılına kadar aşamalı olarak tamamen sonlandıracak bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmayla, federal ve ulusal hükümetler, bu geçiş sıra-

sında işçilere ve içinde yaşadıkları topluluklara 17 milyar euro vermeyi taahhüt ettiler. İşçilere erken emeklilik programları, iş bulma ve yeniden eğitim hizmetleri ve başka sektörlerle geçişlerinde yardım sunuldu. Buna ek olarak, bahsi geçen toplulukların ve yerel işletmelerin de ekonomik ve çevresel yeniden canlandırma için ayrılan bu fon desteğine erişimleri sağlandı.

Bu anlaşma, kömür ve çelik endüstrilerinin çevreyi koruyacak şekilde dönüştürülmesiyle başlayan, daha sonra ağırlığını bölgenin endüstrilerini çeşitlendirmeye kaydıran ve son olarak yenilenebilir enerjiye odaklanmayla sonuçlanan, on yıllar boyunca sürmüş uzun vadeli bir planlama çalışmasının vardığı son noktaydı. Bölgenin ekonomisi bugün aralarında teknoloji, çevresel uyum, eko-turizm, üniversiteler ve yenilenebilir enerji üretiminin olduğu çok çeşitli bir endüstriler karışımına dönüştürülmüş halde.

Polonya

Geçiş sürecinde kömür şirketlerinin proaktif işbirliği

Polonya'nın kömür bölgesi Doğu Wielkopolska'da kömür madenlerinde ve enerji santrallerinde 4.000'den fazla işçi çalışıyor. Ancak kömür enerjisinin azalan kârlılığı, yüksek işsizlik ve çevresel tahribat karşısında, şirket sahibi ZE PAK SA 2020 yılının Ekim ayında, 2030 yılı itibarıyla bölgede kömür madenciliği ve tüketiminin aşamalı olarak tamamen sonlandırılması hedefini belirledi, bölge idaresi ise 2040 yılı itibarıyla iklim nötrlüğü sağlamayı taahhüt etti.

"Doğu Wielkopolska Bölgesi için Adil Geçiş Yaklaşımı" başlıklı adil geçiş planı, yerel yönetimler, düşünce kuruluşları, STKlar, işçi sendikaları ve yerel işletmelerin katkılarıyla, bölgede sıfır-salımı sağlamış döngüsel bir ekonomi inşa etmek hedefiyle geliştirildi. Plan, işçilere istihdam geçişi ve yeniden beceri kazanma desteği sağlayarak, kentsel ve kırsal alanlarda yeniden canlandırma programları uygulayarak ve kırılgan ve dezavantajlı gruplara öncelik tanıyarak yoksulluğu azaltacak ve kamusal sağlık ve refahı iyileştirecek inisiyatifler geliştirerek sürdürülebilirlik ve sağlığın sadece çevresel değil toplumsal ve ekonomik boyutlarına öncelik tanıyor.

Adil geçişin faydalarının farkına varan bölgedeki kömür madenlerinin ve enerji santrallerinin sahibi ZE PAK SA, karbonsuzlaştırmaya geçişte etkili rol oynadı. 2019

yılında bölgede elektriğin %90'ı kömürden elde ediliyordu ve yeni kömür madenleri açılması planlanıyordu. Ancak sadece bir yıl sonra ZE PAK tüm kömür madenlerini ve enerji santrallerini 2030 yılı itibarıyla kapatacağını duyurdu (biri hariç tüm madenler 2023 yılı itibarıyla kapatılacaktı). Şirket ayrıca 2025 yılı itibarıyla ürettiği elektriğin %70'inin, 2030 itibarıyla ise %100'ünün yenilenebilir kaynaklardan geleceğini duyurarak enerji şirketlerinin de adil geçişte aktif rol oynayabileceğini ve büyük fayda sağlayabileceğini gösterdi. 2021 yılının Haziran ayında hem Doğu Wielkopolska hem ZE PAK, 2030 yılına dek aşamalı olarak kömürü terk edeceklerini sağlayacaklarını duyurarak, Powering Past Coal Alliance (Kömür Sonrası Enerji İttifakı - PPCA) oluşumunun Polonya'dan ilk üyeleri oldular.

Polonya'nın 2030 yılı itibarıyla kömürsüz olabilmesi için çağrıda bulunan pankartlar © Greenpeace Polonya

İspanya

Emek, endüstri ve hükümet arasında mutabakat

2020 yılının Mayıs ayına dek İspanya'da 14 kömürlü termik santral işliyordu, ancak şimdi ülke, 2020'lerinin ortası itibarıyla kömür yakıtlı tüm enerjiyi aşamalı olarak terk etme yolunda. İspanya'nın, daha kapsamlı Stratejik Enerji ve İklim Çerçevesi'nin parçası olan Adil Geçiş Stratejisi ILO'nun adil geçiş rehber ilkelerini benimsiyor ve ILO'nun ilkelerini uygulamak için bir yönetim çerçevesi oturtuyor. Bu çerçeveye Adil Geçiş Enstitüsü ve ilerlemeyi gözlemeyi amaçlayan, paydaş diyalog yuvarlak masaları da düzenleyen bir danışma konseyi dahil.

Strateji içerisinde, Kömür Madenciliği Bölgeleri ve Enerji Santrali Kapatmaları için Acil Eylem Planı da yer alıyor, bu plana mali destek, istihdam planlama ve yerleştirme ve işçiler için mesleki eğitim de dahil. Adil Geçiş Anlaşmaları, olabildiğince çok sayıda paydaş arasında müzakere edilecek şekilde tasarlanan bölgesel adil geçiş planlarıdır, kapatmalardan etkilenen sektör ve grupları saptayarak onları destekleyecek önlemler önerir.

İspanya'nın adil geçişinde gerçekleşen çarpıcı bir gelişme ise 2021 yılının Mart ayında imzalanan "Termik elektrik santralleri için Adil Enerji Geçiş Anlaşması". İspanya Hükümeti, işçi sendikaları ve enerji şirketleri ara-

sında imzalanan bu üç taraflı anlaşma ülkedeki her bir kömürle çalışan enerji santralinin kapatılmasını sağlayacak bir adil geçiş planı öngörüyor. Bu plana işçiler için mesleki eğitim ve istihdam geçiş planlarının yanı sıra eski kömür havzalarındaki topluluklar için, yenilenebilir enerjiye özellikle vurgu yapan ekonomik çeşitlendirme ve yatırım planları da dahil.

İspanya'nın Sevilla şehrinde güneş paneli kurulumu
© Greenpeace / Markel Redondo

Slovakya

Tabandan başlayan etkili adil geçiş planlaması

Bölgenin eski kömür madenciliği geleneğinden ve kömür yakmaktan başka enerji türlerine geçiş yapmak Slovakya'nın Yukarı Nitra bölgesinde uzun zaman boyunca tabu kabul ediliyordu. Ancak, yerel toplulukların ve paydaşların doğrudan katkı ve katılımına dayalı kapsayıcı bir süreçle yerel yönetimler, bölge sakinlerinin övgüsünü kazanan, ulusal Hükümet tarafından kabul edilen ve Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen bir bölgesel adil geçiş planını başarıyla ortaya koydular.

Yukarı Nitra Kömür Bölgesi Dönüşüm Eylem Planı, 2018'de, Prievidza belediye başkanının öncülük ettiği katılımcı bir süreçle başladı. Bu sürecin temeli yöre halkının kendi geleceklerini belirleme kapasitelerini artırmak iken, "hızlı kazanımlar" elde etmeyi amaçlayan ayrı, paralel bir süreç ise bir ay sonra başka bir bölgesel yönetim tarafından başlatıldı ve Avrupa Komisyonu ve Slovakya Hükümeti tarafından desteklendi, ama millet-

vekilleri, yerel işletmeler, STK'lar ve diğer paydaşların seslerini sürece dahil etmedi. Ne var ki, sivil toplumun baskısı sayesinde Slovakya Hükümeti ilk Eylem Planı'nı ulusal strateji olarak benimsemi ve yürürlüğe koyma kararını aldı ve Avrupa Komisyonu'ndan bunu desteklemesini talep etti.

Slovakya Hükümeti tarafından 2019 yılının Temmuz ayında onaylanan Eylem Planı'nın dört ayağı var: 1) hareket ve bağlantı kurma kabiliyeti; 2) ekonomi, girişimcilik ve yenilikçilik; 3) sürdürülebilir çevre; ve 4) hayat kalitesi ve toplumsal altyapı. Planın onaylandığı ay, Slovakya 2023 yılına dek aşamalı olarak kömürden elektrik üretimini sonlandıracağını duyurdu, ve şimdi, Slovakya temiz enerjiye adil geçişte tabandan tepeye inisiyatiflerin etkinliği ve yerel yönetimlerin ve yurttaşların katılımı konusunda bir örnek olarak karşımızda duruyor.

İrlanda

Adil geçişin planlama, finansman ve uygulamasına yukarıdan aşağıya ulusal bir yaklaşım

2018 tarihli Adil Geçiş (İşçilerin ve Toplulukların Çevre Hakları) Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle İrlanda Hükümeti politika önerilerinde bulunmak, ulusal ve bölgesel adil geçiş süreçlerinde durumu takip etmek, ilerleme raporları hazırlamak ve bölgesel "Geçiş Ekipleri"yle adil geçiş planlaması üzerine çalışmak üzere Ulusal Adil Geçiş Komisyonu'nu kurdu. O günden bu yana, adil geçiş, 2019 tarihli ulusal İklim Eylem Planı, İklim Eylemi Ortak Komitesi Raporu ve revize edilen 2015 tarihli İklim ve Eylem ve Düşük Karbon Geliştirme Yasası da dahil olmak üzere İrlanda'nın iklim politikalarında anahtar bir rol oynadı.

2020 yılında, İrlanda'nın Çevre, İklim ve İletişim Bakanlığı, ilk iki döneminde 29 milyon Euro fon desteğiyle

63 projeye onay veren ulusal 2020 Adil Geçiş Fonu'nu kurdu. Bu çabaların odaklandığı bölge, turba endüstrisinin bölgesel istihdam açısından önemli bir rol oynadığı İrlanda'nın Midlands bölgesi. Devletin de ortak olduğu enerji şirketi Bord na Móna'nın karbonsuzlaştırma planını hızlandıracağını ve torf üretimini 2027 yılı itibarıyla sonlandıracağını duyurmasıyla yerel paydaşlar Midlands Bölgesel Geçiş Ekibi'ni kurdular. Ulusal Adil Geçiş Komisyonu ve Avrupa Komisyonu'ndan teknik destek alan Ekip, işçilerin eğitime ve becerilerini geliştirmeye odaklanan bir dizi program geliştirmeye ve uygulamaya, ve bölgesel ekonomiyi temiz enerji, yerel girişimcilik ve yenilikçiliğe vurgu yaparak çeşitlendirmeye yönelik çalışıyor.

İskoçya

İşçiler için güçlü ve etkili yeniden meslek edindirme programları

Gerek petrol gerek yakıt alanında geniş istihdam olanaklarıyla büyüyen bir fosil yakıt ekonomisine sahip olmasına rağmen İskoçya, fosil yakıtları terk edecek geçişe kalkışmakta daha büyük fırsatlar gördü ve 2030 yılı itibarıyla %75 sera gazı salımı azaltımı ve 2045 yılı itibarıyla net sıfır salım hedeflerini açıkladı.

2014 yılında İskoçya hükümeti, petrol ve gaz endüstrisinde çalışan işçilerin, ülkenin fosil yakıtları terk edecek geçiş sırasında başka endüstrilerden yüksek nitelikli iş bulabilmeleri amacıyla beceri tazelemeleri ve yeniden eğitim alabilmeleri için bir kurum ve program olan Petrol ve Gaz Geçiş Eğitimi Fonu'nu yürürlüğe soktu. Üç yıllık program süresince 4.270 işçi yeniden eğitim aldı ve bu işçilerin %89'u eğitimi tamamlamalarının hemen ardından iş buldu. Programın başarısının ardından İskoçya, temiz endüstrilerde iş bulmaları amacıyla iş gücünde verdiği yeniden eğitimin kapasitesini genişletti ve 2017 yılında Ulusal Geçiş Eğitimi Fonunu, 2020 yılında ise beş yıllık İklim Acil Durum Beceri Eylem Planı'nı yürürlüğe soktu.

Buna ek olarak İskoçya, 2019 yılında, hem yüksek istihdamı korumak hem de net sıfıra emisyonla geçişte yoksulluk ve eşitsizlikle başa çıkabilmek için kurum ve politikalarda adil geçiş ilkelerinin nasıl uygulanacağı konusunda İskoçya Hükümeti Bakanlarına danışmanlıkta bulunacak bir hükümet birimi olan Adil Geçiş Komisyo-

nu'nu kurdu. Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun adil geçiş rehber ilkelerine dayanan Adil Geçiş Komisyonu iki yıl boyunca, kamuya görüş ve geribildirim çağrılarında bulunmak da dahil olmak üzere çok sayıda paydaş ve hükümet kurumlarıyla aktif görüş alışverişinde bulundu. Komisyon, bir yandan ülkenin net sıfıra nasıl geçiş yapabileceği konusunda somut politika önerileri içeren raporlar geliştiriyor, diğer yandan geçişten etkilenen işçilere ve içinde yaşadıkları topluluklara destek sağlıyor.

Campbeltown'da rüzgar türbini fabrikası © Kate Davison / Greenpeace

Yeni Zelanda

Vizyon düzeyinde planlama için paydaş katılımı

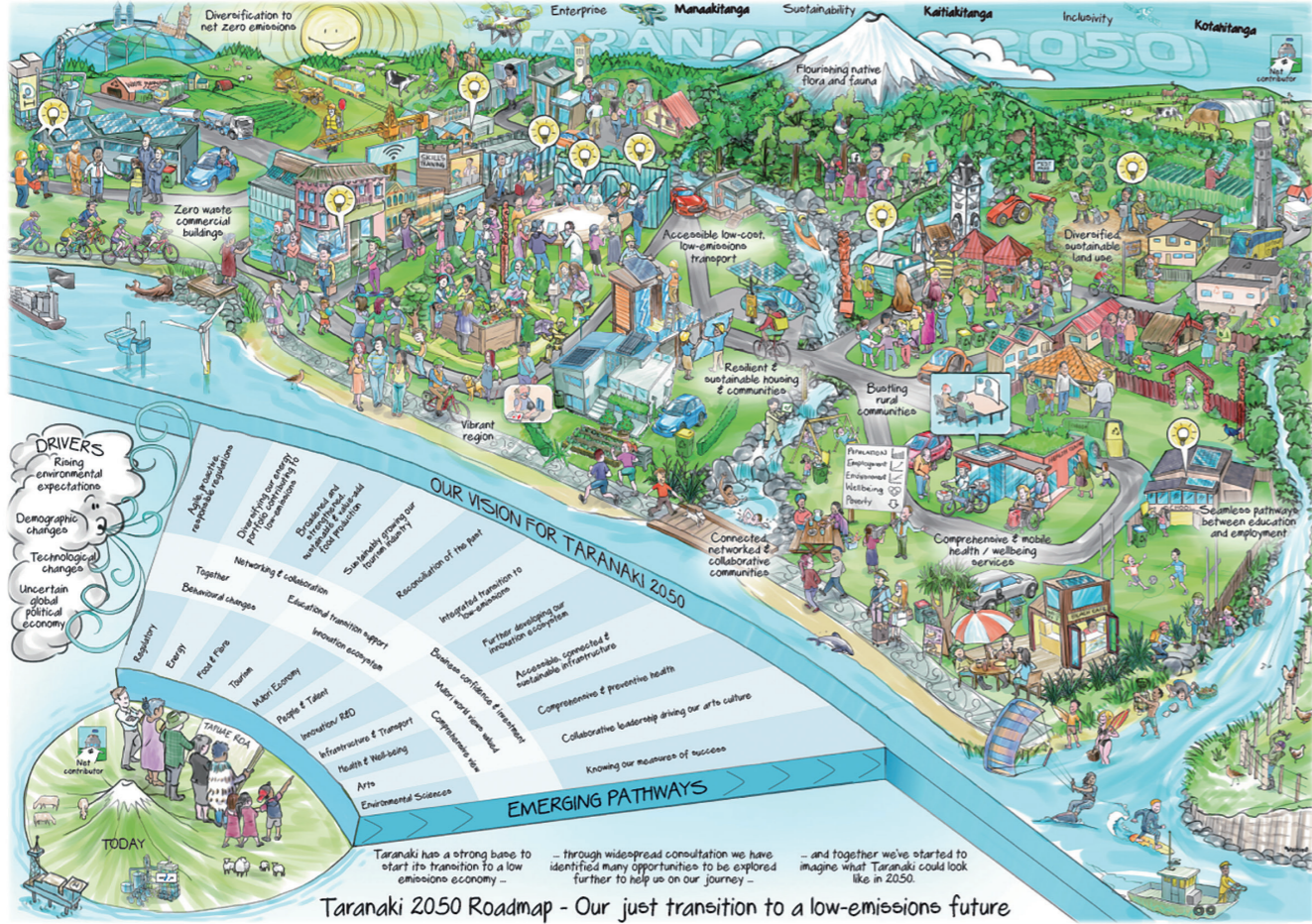
Federal hükümetin Adil Geçiş Birimi'yle (JTU) Yeni Zelanda, fosil yakıt temelli bir ekonomiden uzaklaşmak için büyük adımlar atan bir diğer ülke. JTU'nun rolleri arasında geçişle ilgili kararlardan en çok etkilenen bölge, sektör ve toplulukları saptamak, paydaşlarla iletişime geçmek, iklim politikası süreçlerinde kullanılmak üzere bir adil geçiş bilgi tabanı geliştirmek ve "politika ve operasyonel süreçlerin geliştirilmesinde bir adil geçiş merceğinin kullanıldığından emin olmak üzere" çeşitli hükümet kurumlarıyla politika tutarlılığını ve uyumluluğunu ilerletmek yer alıyor.

JTU, ayrıca, Yeni Zelanda'nın Taranaki bölgesine de odaklandı. Ülke, ulusal emisyon azaltımı hedeflerine uymak amacıyla harekete geçerken etkili geçiş planlamasına ihtiyaç duyacak Taranaki'nin ekonomisi birçok

karbon-yoğun endüstriye dayanıyor ve enerji sektörü bölgenin ekonomik çıktısının %28'ini oluşturuyor. JTU, Taranaki Bölgesel Gelişim Ajansı'yla birlikte, planlama sürecindeki tüm ilgili paydaşların katılıma dayalı bir uzun dönem adil geçiş planı olan Taranaki 2050 Yol Haritası'nı geliştirdi.

Bölge için vizyon düzeyinde planlamayla başlayarak, kimseyi dışarıda bırakmadan bölge için en iyi endüstrileri saptamak üzere binden fazla Taranaki sakini ve yedi paydaş grubun (yerel hükümet, merkezi hükümet, Iwi ve Māori, eğitim, iş dünyası, emek ve topluluk örgütleri) katılımıyla 28 atölye düzenlendi. Bu atölye çalışmalarının sonuçları daha sonra duyuruldu ve Yol Haritası'na binden fazla yerel sakinden alınan geribildirimler temelinde revizyonlar yapıldı.

Yeni Zelanda Hükümeti'nin Adil Geçiş Ünitesi ve Taranaki Bölgesel Kalkınma Ajansı kömürsüz bir Taranaki bölgesi için Taranaki 2050 Yol Haritası'nı geliştirmek için işbirliğine gittiler. Birçok bölge sakini ve sivil toplum örgütü de planlama sürecine katıldı.

Avustralya

Geçiş bölgelerinin toplumsal arka planını ve tarihini anlamak

Avustralya'nın Latrobe Vadisi'nde işçiler ve yerel topluluklar, elektrik şirketi ENGIE, 2016 yılının Kasım ayında – Avustralya'nın en çok kirlenmeye neden olan ve en verimsiz enerji santrali – Hazelwood Elektrik Santrali'nin beş ay içerisinde, kömürün iklim ve yerel çevre üzerindeki etkisini ve santralin azalan ekonomik uygulanabilirliğini gerekçe göstererek, kapatılacağını duyurunca şoka uğradılar. Kömürden başka enerji kaynaklarına geçiş için Latrobe Vadisi'nin yerel topluluklarından destek alabilmek zor görülüyordu; bölge, daha önce, kendilerinin dahil olmadan tasarlanan ve uygulanan ulusal iklim mevzuatının olumsuz ekonomik etkisini yaşamıştı, bu, birçok bölge sakini yeni iklim politikaları konusunda şüpheli olmaya ve uzun zamandır sırtlarını yasladıkları kömür endüstrisini desteklemeye sevk etmişti.

Ancak, topluluk grupları, işçi sendikaları, yerel işletmeler, çevre grupları ve bölgesel ve yerel yönetimler arasında işbirliğiyle adil geçiş önlemleri ve programları,

kömür işçilerinin ve içinde yaşadıkları toplulukların desteğiyle başarıyla uygulandı. Yerel yurttaş gruplarının öncülüğünde gerçekleştirilen destek kampanyaları ve yerel yönetimler ile görüşmeler, enerji santralinin kapanmasının ardından işçileri destekleyecek bir dizi programın hazırlanmasıyla sonuçlandı. Bu programlar arasında geçiş dönemindeki işçiler için öğretim ve eğitim programları; bireysel destek amaçlı bir İşçi Geçiş Merkezi, web sitesi ve telefon hattı hizmeti; yerel işletmeler için geçiş desteği; ve bölgede ekonomiyi ve hayat kalitesini iyileştirmek amaçlı topluluk projeleri için fon sağlanması yer alıyordu.

Bu inisiyatifler, bir arada, işçilerin yüksek nitelikli istihdam bulabilmesi, yeni iş alanlarının yaratılması ve kömür havzalarındaki eski toplulukların canlanması sonucunu doğurdu, tüm bunlar, bir zamanlar kömürün terk edilerek geçiş yapılması konusunda tereddütlü olan yerel sakinlerin desteğiyle gerçekleşti.

Kosta Rika

En iyi uluslararası uygulamaların ulusal bağlama uyarlanması

Kosta Rika, 2050 yılı itibarıyla net sıfır emisyon ulusal hedefini duyurduktan sonra, ekonominin her sektöründeki durumu göz önünde bulunduran kapsamlı bir plan olan Ulusal Karbonsuzlaştırma Planını yürürlüğe soktu. Bu Plan, 2018-2050 dönemi için, her sektörde, bir dizi kısa, orta ve uzun dönem hedef, etkinlik ve politika paketleriyle desteklenen uzun vadeli bir "Dönüşüm Vizyonu" içeriyor. Adil geçiş, karbonsuzlaştırma için yapılacak planlamada hayati önem taşıyan sekiz kesişen stratejiden biri olarak tanımlandı ve "adil geçiş süreçlerinin uluslararası en iyi uygulamalarının saptanıp Kosta Rika bağlamındaki uygulanabilirliklerinin değerlendirilmesi" gerekliliğine vurgu yapıldı.

Çalışma Bakanlığı öncülüğünde geliştirilen bu strateji, karbonsuzlaştırmanın Kosta Rika'nın her sektöründe işgücü pazarı ve aynı zamanda ekonominin geneli üzerindeki etkisini belirlemek üzere geliştirilen metodolojiler uyguluyor. En çok etkiye maruz kalan sektörler, bölgeler ve nüfus grupları saptanıyor ve araştırılıyor, "yurttaşlara hizmet kültürü"ne dayalı kurumsal reform da değişimi teşvik etmek için başlıca bir strateji olarak vurgulanıyor. Burada dikkati çeken, planın küresel adil

geçiş örneklerine bakmanın ve mevcut rehber ilkeleri, geçmiş deneyimleri ve Kosta Rika'nın işçileri, işletmeleri ve yurttaşları için kendine özgü stratejiler geliştirirken öğrenilen derslerin uygulanmasının önemine işaret etmesi.

Güneş paneli bakımı yapan Kosta Rikalı bir işçi
© Joe Raedle / Getty Images

Kanada

İşçiler ve içinde yaşadıkları topluluklar için erişilebilir adil geçiş kaynakları

2014 yılında, Alberta'nın elektrik ihtiyacının %55'i 18 kömürlü termik santralden karşılanıyordu. Bundan bir yıl sonra bu eyalet, 2030 yılı itibarıyla kömür yakıtlı enerjiyi azaltarak sonlandırma hedefi koydu. 2016 yılında, paydaşlarla bir dizi karşılıklı görüşme yürütmek ve eyalet yönetimine politika önerilerinde bulunmak üzere eyalet çapında bir Kömür Havzası Toplulukları Danışma Paneli kuruldu. Bu karşılıklı görüşmeler iki dikkate değer programın yürürlüğe sokulmasıyla sonuçlandı: 1) Kömür İşgücü Geçiş Programı (CWTP), kömür enerjisinden aşamalı geçişten etkilenecek işçiler için bir destek programı; ve 2) Kömür Havzası Toplulukları Geçiş Fonu, kömürden başka enerji kaynaklarına geçişte ekonomilerini çeşitlendirmek için topluluk-düzeyinde stratejiler geliştirmekte yerel yönetimlere yardımcı olacak, eyaletin karbon vergisi gelirinden beslenen kolay erişilebilir bir destek fonu. Bugün, Alberta'nın kömür yakıtlı enerji kaynaklarını aşamalı sonlandırma programı planlanandan çok daha önce, 2023 yılında başarılabilecek gibi görünüyor.

Kömür İşgücü Geçiş Programı, etkilenen işçilere, aralarında yeniden meslek edinmeye geçiş, emekliliğe geçiş desteği, taşınma desteği ve eğitim için ödeme kuponu desteği, ayrıca, kariyer danışma ve yeniden eğitim ve beceri kazanma desteğinin de olduğu bir dizi finansal destek hizmeti sunuyor. Bu hizmetlere telefon, çevrimiçi veya yüz yüze erişim mümkün ve İlk Milletler toplulukları ve örgütleriyle kurulan işbirlikleri bölgede etkilenen tüm işçiler için kolay erişim sağlıyor.

Kanada, 2018 yılında, kömür yakıtlı enerjiyi, ulusal düzeyde, 2030 yılı itibarıyla aşamalı olarak sonlandırma hedefi koydu ve sendikaları, iş dünyasını, STK'ları, akademiyi ve yerel yönetimleri temsil eden 11 üyeden oluşan Kanada Kömür Enerjisi İşçileri ve Toplulukları için Adil Geçiş Çalışma Kolu'nu kurdu. Kömür havzası toplulukları ile karşılıklı görüşmelere dayalı bir süreç sonucunda, merkezi hükümete kömür enerjisini ülke çapında aşamalı olarak sonlandırırken kömür işçilerini destekleyecek politika önerileri sağlamak amacıyla iki tavsiye raporu yazıldı.

ABD

Sadece işçileri değil, içinde yaşadıkları toplulukları da desteklemek

New York eyaletindeki kömür yakıtlı Huntley Enerji Santral'i'nin aksayan kapanışının ardından, santralin sahibi NRG Enerji şirketinden santrale evsahipliği yapan Tonawanda kasabasına ödenen verginin azalması, çarpıcı bir ekonomik etki yarattı, devlet okulları kapandı, işsizlik arttı ve bölgenin temel gelir kaynaklarından biri ortadan kalktı. Bu durumla başa çıkabilmek için, eğitimciler, işçi sendikaları ve STKlardan oluşan bir koalisyon olan Huntley İttifakı kuruldu ve New York eyalet meclisini vergi kayıplarını karşılayacak, geçiş halindeki işçilere finansal destek sağlayacak ve devlet okullarına, kamu hizmetlerine ve etkilenen topluluklardaki işletmelere fon sağlayacak, finansmanını eyaletin sağladığı bir adil geçiş fonu kurma konusunda ikna etmeyi başardı.

Buna ek olarak, Federal Hükümet'in Fırsat ve İşgücü ve Ekonomik Canlanma için Ortaklıklar (POWER) inisiyatifi aracılığıyla İttifak, temiz enerji endüstrilerine yatırım vurgusu yapan, kasaba ekonomisini iyileştirecek ve istikrara kavuşturacak bir plan geliştirmek için hibe almayı da başardı. POWER inisiyatifi 2015 yılında kömür havzası topluluklarına adil geçiş desteği sağlamak üzere

kurulan çok-ajanslı bir program ve bölgesel ve yerel paydaşlar tarafından işbirliği içerisinde tasarlanan projelere fon sunmak üzere farklı ajansların bütçelerinden hibe desteği sağlıyor. 2020 yılının Ekim ayı itibarıyla, ABD'deki kömür havzası topluluklarına ekonomik fırsat sağlamayı hedefleyen 293 projeye 238 milyon dolar yatırım yapıldı.

Tonawanda'da 2017'de düzenlenen ve birçok bölge sakininin katılarak bölgenin geleceği ile ilgili görüşlerini paylaştığı atölye © University at Buffalo Regional Institute [Buffalo Üniversitesi Bölge Enstitüsü]

3. Bölüm: Japonya'da Adil Geçiş

2016 yılında Japonya, Paris Anlaşması'nı onaylayan ülkeler arasına katıldı. Anlaşma'nın 1,5°C hedefini tutturmak için Japonya'nın 2050 yılı itibarıyla net sıfır emisyonu ulaşması gerekiyor. Nisan 2021'de Japonya, emisyon azaltma hedefini 2013 mali yılına oranla 46%'ya çıkardı, 2030'da ise daha da ileri, 50%'ye çekmeyi hedef olarak saptadı.

Geçiş çoktan başladı. Elektrik enerjisi sektöründe J-Power, Ube Industries şirketiyle ortak bir girişimle Yamaguchi preföktürlüğündeki Ube şehrinde yeni bir kömür yakıtlı enerji santrali inşa etme planından vazgeçtiğini açıkladı. Çelik üretimi sektöründe, Nippon Steel Corporation [Nippon Çelik Şirketi] ülke içerisindeki beş yüksek fırını kapatarak, toplam yüksek fırın sayısını 2025 yılına dek 15'ten 10'a düşüreceğini duyurdu. Otomobil sektöründe Honda, Tochigi

preföktürlüğündeki Mooka şehrindeki motor üretim fabrikasını 2025 yılı itibarıyla kapatacağını açıkladı. Bu endüstrilerdeki şirketlerin son dönemde aldığı bu kararlar, adil bir geçiş güvence altına almak için acilen politika önlemleri geliştirme ve uygulama ihtiyacını vurgulamaktadır.

Kömür madenciligi sektöründeki "kapat ve inşa et" politikası, Japonya'daki adil geçişin bir örneğidir. 40 yıllık bir dönem boyunca, 1960'lardan 2000'lere, 928 kömür madeni kapatıldı ve bu süreçte 200 binden fazla iş kaybı ortaya çıktı. Bu geçişten etkilenen işçileri desteklemek amacıyla hükümet, çeşitli politika tedbirleri çerçevesinde 4 trilyon Japon yeninden fazla harcama yaptı. İlk politikalar, işçilerin yeni iş eğitimi ve başka endüstrilerde istihdam yaratma yoluyla geçişlerini sağlamaya odaklanırken, daha sonraki politikalar işçilere doğrudan destek ve haklar sağladı. Bu deneyim, birçok açıdan, önümüzdeki dönemin adil geçiş süreci için bir referans olarak kullanılabilir; ulusal hükümet (İstihdam Teşvik Kurumu) ve yerel yönetimlerin ilgili bölümleri, kömür şirketleri ve işçi sendikalarıyla birlikte işsizlikle başa çıkmak için çalıştılar, bir kömür madeninin kapanacağı belli olduğu anda çalışma başlıyor, eski kömür işçilerinin yeni işlerine uyum sağlamalarına yardımcı olmak için takviye destek ve danışma hizmetleri sağlanıyordu.

Kömür madenlerinin "iptal ve inşa" deneyiminden öğrenebilecek bir ders, fosil yakıtla ilgili enerji yoğun endüstrilerden adil geçişin, ulusal hükümetin uzun dönemli, büyük ölçekli finansal ve organizasyonel sorumluluk yüklenmesini gerektireceğidir. Kömür madenlerinin kapanış planlarının vaktinden önce duyurulduğunu akılda tutmak önemli, böylece kömür şirketleri ve çalışanları sonraki adımlarını önceden planlayabildiler. Bugünün endüstrilerinde geçiş gerçekleştirmek adına, refah düzeyi yüksek ve sürdürülebilir bir topluma adil geçiş güvence altına almak için, geçmiş deneyimleri ve öğrenilen dersleri hesaba katmak ve mümkün olan en kısa zamanda konu üzerine tartışmalara başlamak ve eyleme geçmek gerekiyor.

Tablo.

Fosil yakıt ve enerji-yoğun endüstriyel sektörlerdeki işgücüne ve yarattıkları katma değere dair tahminler (2016 mali yılı itibarıyla).

Sektörler	Çalışanlar	Katma Değer (Milyar Yen)
Elektrik Üretimi	10.000	551,7
Petrol Rafinerileri	11.000	543,2
Çelik Üretimi	36.000	493,6
Kimyasal	65.000	2169,8
Çimento	5.000	158,1
Kağıt Hamuru	24.000	584,6
(Nükleer)	(50.000)	
Toplam	151.000	4.510

Kaynak: Gelecek İçin Enerji Geçiş Araştırma Grubu (2021)

*Orijinal verideki rakamlar çalışanların sayısında en yakın 1.000'e, katma değerde ise en yakın 100 milyon yen'e yuvarlanmıştır.

Yayınlayan: Kiko Network

<https://www.kikonet.org/>

Eylül 2021

Yazar: Evan Gach

Tasarım / Sayfa Düzeni: Mihoko Araki

Bu rapor Avrupa İklim Eylem Ağı (CAN Europe) ve İklim İçin 350 Derneği tarafından Türkçeye çevrilmiştir.